

Lausunto Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle Hallituksen esityksestä 252/2020

Kiitän valiokuntaa tilaisuudesta saada tulla kuulluksi Hallituksen esityksestä 252/2020 eduskunnalle laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain muuttamisesta! Keskityn lausunnossani §20 ehdotettaviin muutoksiin.

Tilapäisesti Suomessa työskentelevillä työntekijöillä on merkittävä asema ja funktio Suomen kansantaloudessa erityisesti työvoimapuskurin muodossa ja taloussuhdanteiden tasoittajana (Helander 2019, <https://siirtolaisuus-migration.journal.fi/article/view/89352>). Tilapäisesti Suomessa työskentelevien ulkomaalaisten sosiaalinen asema on kuitenkin haavoittuva, sillä heiltä puuttuvat suurelta osin varsinaisen sekä sosiaalisen kansalaisuuden tuoma turva ja sosiaalivakuutus. Lisäksi erityisesti kolmansista maista tulevat kausityöntekijät ovat yleensä hyvin asymmetrisessä suhteessa työnantajaansa, jonka takia heillä on vain pieni liikkumavara ja valinnanvapaus työsuhteissa tarjottuihin olosuhteisiin (Helander & Saksela-Bergholm 2012; Helander ym. 2016; Alho & Helander 2016; Helander 2018).

Monet esitetyistä muutoksista lakiin ovat tervetulleita ja parantavat kausityönteon sujuvuutta ja turvallista toteutusta. Ainoastaan seuraamus työnantajalle säännösten noudattamatta jättämisestä on mielestäni riittämätön, eikä esitetyssä muodossa tasapainota työsuhteen osapuolien välistä asymmetriaa. Tämän takia **esitän § 20 muotoiltavan niin, että hallinnollinen seuraus on tahallisiksi todetuista laiminlyönneistä johtuva lupien myöntämisestä pidättäytyminen seuraavaksi satokaudeksi.**

Esitetty 6 kk pidättäytymisjakso mahdollistaa samojen puutteiden, ongelmien ja laiminlyöntien toistumisen talven jälkeen seuraavan satokauden aikana. Kuusi (6)

kuukautta on ajanjakso, joka ulottuu talven ajalle, mikäli uutta lupaa tuoda kausityövoimaa ulkomailta seuraavalle satokaudelle haetaan syksyllä satokauden päätyttyä. Lain 11 § mukaan kausityöntekijä, joka hakee lupaa, on oikeutettu saamaan päätöksen 90 päivän kuluessa, siitä kun viranomais on vastaanottanut hakemuksen. Näin ollen syksyllä vireille pantuun hakemukseen seuraavalle satokaudelle on ymmärtääkseni mahdollista saada myönteinen päätös, vaikka voimassa olisi syksyllä tai talvella 6 kuukauden pidättäytymispäätös/-jakso. Jos lupaa ei myönnetä vielä talvella, se voidaan myöntää keväällä ennen satokautta pidättäytymispäätöksen/-jakson umpeuduttua. Ulkomaalaislain (186 §) sakkorangaistus työnantajalle väärinkäytöksistä yhdistettynä tähän hallinnolliseen seuraamukseen on toivottava kehityssuunta sekä hallinnollisen seuraamuksen ulottaminen yrityksen vastuuhenkilöihin, mutta sakko itsessään on riittämätön pelote ennaltaehkäisemään väärinkäytöksiä, mikäli taloudellinen intressi on merkittävä.¹ Ulkomaalaislain 186 § mukaiset rikkomukset ovat lisääntyneet Poliisi AMK:n Poliisihallituksen toimeksiannosta tehdyn opinnäytetyön mukaan ajanjaksolla 2012–2019 (Laurila & Pöytä Kangas 2020). Ellei hallinnollinen seuraamus ole vaikutuksiltaan selkeästi tuntuva, voi kiusaus toimia väärin olla suuri. Erityisesti koska tietyissä väärinkäytöksissä kuten harmaan talouden muodossa, eli erityisesti verottoman työn muodossa, hyöty voi olla työsuhteen molemmille osapuolille edullinen, mikäli veronkierto jää viranomaisilta huomaamatta.

Mikäli hallinnollinen seuraamus säädetään selkeästi seuraava satokautta koskevaksi, tahallisisa laiminlyönnöissä tai korjaamattomissa väärinkäytöksissä, lisätään seuraamuksen tarkkarajaisuutta ja selkeyttä nyt 2 mom. ehdotettua 6 kk jaksoa paremmin, koska jakso nyt elää ymmärtääkseni kausityöluopien hakemisajankohtien mukaan.

Tämä lisää työsuhteen symmetriaa siltä osin, että työnantaja muuttuu suuremmassa määrin vastuulliseksi valtiovalan suuntaan säännösten mukaisesti toimimiseen, voidakseen jatkaa elinkeinon harjoittamistaan. Valtio suojaa näin paremmin työsuhteen heikompaa osapuolta.

Lisäksi tulisi lakia (907/2017) muuttaa siten, että **työnantajalla on selkeä vastuu työntekijöiden informoimisesta ja perehdyttämisestä työolosuhteisiin sekä merkittäviin yhteiskunnallisiin olosuhteisiin kuten asumiseen, terveydenhoitoon, asioimiseen, verotukseen, viranomaiskontakteihin jne.**

Ulkomaisten tilapäistyöntekijöiden tilanteesta tekee usein erityisen turvattoman juuri tiedon ja kielitaidon puute, sekä se ettei Suomessa ole selkeitä tahoja, joiden vastuulla olisi tilapäistyöntekijöiden informoiminen ja edunvalvonta. Näin ollen tämä tehtävä informaation osalta olisi velvoittavasti asetettava työnantajan vastuulle, ja työnantajan tulisi lain 8 § yhteistyövelvollisuuden puitteissa myös selvittää viranomaisille, miten tämä työntekijöiden informoiminen on toteutettu.

Olen loppuun lisännyt joitakin huomioita Hallituksen esityksen perustelujen kieliasuun liittyen sekä teknisiä huomioita esityksestä yllä olevien esitysten mukaisesti, sekä aivan lopuksi lähdeluettelon viittaamaan tutkimukseen ja kirjallisuuteen.

¹ Katso Sakkorangaistuksesta Ulkomaalaislain 185 § osalta: *Arviomuistio laittoman maassa oleskelun tutkintakeinoja ja rangaistusasteikkoa koskevista lainsäädännön muutostarpeista. OM lainvalmisteluosasto 29.5.2017, OM 23/41/2016.* Symmetrian vuoksi tulisi rangaistuskäytäntöä myös pohtia 186 § osalta. Sakko on lievä rangaistus, kun taloudellinen toiminta ja voitto on merkittävää. Åbo Akademi // Domkyrkotorget 3, 20500 ÅBO // Tel. +358 2 215 31 // abo.fi

Kunnioittavasti,

Mika Helander,

Yliopistonlehtori, dosentti

mika.helander@abo.fi

Kielellisiä ja teknisiä huomautuksia ja perusteluita:

Tausta:

Ajalla -> aloilla

Suomenjoen -> Suonenjoen

4.1

Direktiiviteksti: Maahanpääsyn perusteet yhä täyttyvät -> maassaolon?

Viittaa ajallisesti ennen tuloa. Työnantajan vaihto voi usein tapahtua maassa jo oltaessa.

Se että maahantulon edellytyksiä ei enää arvioida on perusteltua yllä olevasta syystä. Mutta onko menettely byrokraattinen, kun annetaan laajennettu työnteko-oikeus, ja miten varmistetaan, että työntekijä osaa hakea tätä? He ovat usein riippuvaisia näissä hakemuksissa työnantajastaan, ja jos syntyy konflikteja ei ehkä tätä apua enää ole saatavilla. Normitilanteissa, jos siirrytään toiselle tilalle, jossa satoa on, ei ehkä tällaista ongelmaa esiinny. Mutta pitäisikö joku taho velvoittaa auttamaan?

esittää selvitystä ja työehdoista

§ 20: 6 kuukauden jakso on lyhyt ajatellen sitä, että laiminlyövä työnantaja voi aina hakea työvoimaa seuraavaan kauteen tavalliseen tapaan ja jälleen laiminlyödä. Seuraamuksen tulisi koskea tulevaa satokautta/turistisesonkia. (Mitä oikeusministeriö lausui tästä?) En ymmärrä miten kuusi kuukautta voisi olla seuraavaa satokautta koskeva?

työmarkkinattoimivat 7 §1

Jos ymmärrän oikein, avataan tätä kautta vuokratyömarkkinat, jolloin kysymys on tulevatko työntekijät vuokratyöyhtiön palvelukseen vai suoraan palvelukseen tilalla. Vuokratyö voi tuoda joustavuutta siirtymisessä paikasta toiseen sadonkorjuun myötä, mutta saattaa vaarantaa työntekijän oikeudet ja turvan entisestään, ellei tällaisille henkilöstövuokrausfirmoille aseteta joitakin tiedotus ja avustus velvoitteita.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö: Vuonna 2014 kaikki maahanmuuttodirektiiviin kodifioitiin

Säännöskohtaiset perustelut

§1: Työmarkkinattoimivat

§8: työnantajan tietojenantovelvollisuudesta koskien työehtosopimusta ja mahdollisia muita viranomaisen pyytämiä tietoja. -> Tiedonantovelvoite työntekijän suuntaan, Työehtosopimus on vain tietynlainen vahvistus, että se tunnetaan ja, että sitä noudatetaan, kun siitä tiedotetaan viranomaisille

Vakuutus & tieto: Työnantajan yhteistyövelvollisuus: Tiedotusvelvollisuus tulisi ulottaa/laajentaa työntekijöihin, eli pitäisi stipuloida velvoite selvittää miten työntekijöitä informoidaan kaikista

työntekoon ja oleskeluun liittyvistä seikoista.

§17 Erinomainen!

§18 Perusteltua, että maahan paluuta helpotetaan, mutta työntekijän suoja heikkenee tämän kautta.

§20 Tiedottamatta jättäminen sekä kiskurihintaisten asumiskustannusten veloittaminen (§19 nykyllaissa)

3 momentti: Vastuuhenkilöiden lisääminen on hyvä parannus

On hyvä, että on sekä sakko että hallinnollinen seuraamus. Mutta jälkimmäinen pitäisi ulottaa seuraavaan satokauteen. Aikomuksellisuus/tahallisuus tulee jo esille muotoilulla, että ei ole kehotuksesta huolimatta korjannut, mutta juuri siinä tapauksessa olisi perusteltua ulottaa hallinnollinen seuraus seuraavaan satokauteen. Tämä vaikuttaa myös tarkkarajaisuutta lisäävästi niin, että päästään nykyisestä määräajasta tai toistaiseksi -muotoilusta. Jos halutaan lieventää, niin voidaan laittaa joitain edellytyksiä, miten raja muuttuu lyhyemmäksi. Nyt ehdotettu 6 kuukauden raja on täysin merkityksetön, kun sama meno voi jatkua seuraavalla satokaudella.

Hypoteettinen esimerkitapaus: Työntekijä hakee syyskuussa lupaa tulla seuraavaksi satokaudeksi töihin. Hänen on saatava päätös 90 päivän kuluessa. Joulukuuhun mennessä on näin ollen annettava myös hallinnollinen pidättäytymispäätös, joka 6 kuukauden kestolla päättyy sopivasti ennen juhannusta ja kausityöntekijät voivat jälleen saapua töihin samoilla puutteellisilla ehdoilla tai olosuhteilla.

Lähteet:

Mika Helander (toim.): Totta toinen puoli? Työperäisen maahanmuuton todelliset ja kuvitellut kipupisteet. SSKH skrifter nr 31, Helsingfors 2011. (Kirja on loppuunmyyty). Löytyy netissä pdf-tiedostona tämän linkin takaa

Mika Helander & Sanna Saksela-Bergholm: Ulkomaalaisten kausityöntekijöiden kokemukset maataloustyöstä. Maaseudun uusi aika 3/2012, 29-36

Mika Helander: Book review - Brochmann, Grete & Hagelund, Anniken (eds.) Med bidrag fra Karin Borevi, Heidi Vad Jønsson og Klaus Petersen (2010) Velferdens grenser. Innvandringspolitikk og velferdsstat i Skandinavia 1945-2010, Oslo: Universitetsforlaget. 392 pp. Nordic Journal of Migration Research 1/2014, 48-49.

Mika Helander: Ulkomaisen tilapäistyövoiman terveydenhuolto. Teoksessa Berit Kiuru (toim.): Oikeus sosiaalityöön ja terveydenhuoltoon maahanmuuttajan näkökulmasta. Euroopan muuttoliikeverkosto, EMN, Helsinki 2014, 97–112.

Mika Helander, Peter Holley & Heidi Uttana: Trying to secure a future in uncertain circumstances. The social security of temporary migrant workers in Finland. Arbor Ciencia, Pensamiento y Cultura, Vol. 192-777, enero-febrero 2016, ISSN-L: 0210-1963.

Rolle Alho & Mika Helander: Foreign Seasonal Farm Workers' Strategies at the Margins of the Finnish Welfare State: informal networks and weak ties. Nordic Journal of Migration Research 3/2016: 148-157.

Mika Helander: Vierastyöläisiä vai hyvinvointiyhteiskunnan jäseniä? Tilapäisesti työn perässä Suomeen muuttavien sosiaalityö ja kansantaloudellinen merkitys. Liikkeessä yli rajojen -blogi 21.12.2018.

Mika Helander: Tilapäisten työperäisten muuttajien asema ja merkitys Suomessa. Siirtolaisuus 2/2019, 23–27.

Mika Helander: Paratiisi ennen ja nyt - Eli kuinka norsu vastaa niin kuin suomalainen toivoo. Teoksessa Rolle Alho & Kaja Kumer-Haukanömm (toim.): Liikkuvuus, muuttoliike ja ylijärjestykset Suomen ja Viron välillä. Turku: Siirtolaisuusinstituutti 2020.

Laurila Elina & Pöytä Kangas Enni: Työnantajan ulkomaalaisrikkomukset – Erityistarkastelussa 2012-2019. Poliisi AMK 2020.

Oikeusministeriö. Arviomuistio laittoman maassa oleskelun tutkintakeinoja ja rangaistusasteikkoa koskevista lainsäädännön muutostarpeista. OM lainvalmisteluosasto 29.5.2017, OM 23/41/2016.